

Old Fathers - angl.; starší názov *Otcov pútnikov/Pilgrim Fathers*

old master print - angl.; *staromajstrovská tlač*; porovnaj *malí majstri*

- dielo vyrobené pomocou tlačového procesu v rámci západnej tradície; termín používaný v umeleckom obchode a v angličtine neexistuje žiadna jednoduchá alternatíva, ako rozlišovať diela „výtvarného umenia“, vyrobené grafickou technikou v obrovskej škále dekoratívnych, utilitárnych a populárnych výtlačkov, ktorých množstvo rýchlo rástlo popri umeleckej tlači z 15.st.; výtlačky z 15.st. sú dostatočne zriedkavé, takže sú klasifikované ako „staromajstrovská tlač“, aj keď majú jednoduchú alebo len remeselnú umeleckú kvalitu; dátum používania termínu Old master print spadá asi 1830 a zvyčajne je aj chápaný ako koniec doby, ktorej výtlačky sú zahrnuté do tohto pojmu; old master print sa hlavne týkali techniky *drevorytu*, *rytiny* a *leptu*, hoci sú tu aj iné; vzácnymi výnimkami sú tlače na textíliách, ako je hodváb, alebo *pergamen*; staromajstrovské tlače sú aj na papieri; mnoho veľkých európskych umelcov, ako je A. *Dürer*, *Rembrandt* a F. *Goya* sa venovali grafike; vo svojej dobe získali medzinárodnú povest' viac vďaka svojim grafikám ako obrazom; dnes, vďaka kvalite fotografických reprodukcii a verejným galériám, ich obrazy sú oveľa známejšie, zatiaľ čo ich výtlačky sú len zriedka vystavené, a to z dôvodov ich ochrany; pozri *kovorytina*

http://en.wikipedia.org/wiki/Old_master_print

old school - pozri *graffiti*

oleander - pozri *drevo*, *strom*

G. Klimt: Dve dievčatá s oleandrom

H. H. Fantin-Latour: Zátišie. Roh stola (1873)

olearium - tiež *chrismale*, *ampule*, *chrisma*; schránka na prechovávanie *krizma* - svätenej masti z oleja a balzamov, určenej pre obrady katolíckeho rítu; od neskorého staroveku zahnutý roh na podstavci, pštrosie vajce vsadené do zlata alebo trojica vežových nádobiek; dnes v katolíckom rítu pod názvom *konsignatorium* alebo *chrismale*; pozri *liturgické nádoby*

olej - Baleka: 1. *pojídlo*, *médium* pre v maľbe *olejomaľbu* a tiež pre *grafiku*; medzi vysychavé mastné oleje patrí *olej ľanový*, *makový*, *orechový*, *ricínový* (Malá československá encyklopédia ho zaraďuje medzi oleje nevysychavé), *olivový*, čínsky drevený; prchavé oleje (silice) sa užívajú najmä ako riedidlá farieb, olejov a lakov a na rozpúšťanie balzamov a živíc; k ďalším druhom olejov sa radí *olej terpentínový*, *karafiátový*, *levanduľový*, *rozmarínový*, *kopaivský*; olej ako *pojídlo* farbív známy už od staroveku

2. *maľba* farbami, ktorých *pojivo* malo vysoký obsah oleja - *olejomaľba*

3. v *mytológii* ako *symbol* a *obetina*

Becker: vo viacerých kultúrach nosič zvláštnych síl; predovšetkým *olivový olej* ako produkt *olivovníka* je symbolom duchovnej sily, lebo na suchej pôde nesie plody, ale tiež je symbolom svetla, lebo sa používal do olejových lúčok; podľa *šintoistickej* mytológie predstavovali oleje nediferencovaný prvotný stav sveta („prvotnú vodu“ tvoril olej); v *eleuzínskych mystériách* používaná olivový olej ako symbol čistoty; stredomorských krajinách slúžil olej ako obetina, napr. vyliaty olej na kamenné *oltáre* ako sprievod *modlitby* za *plodnosť*; v mnohých *náboženstvách* má významnú *sakrálnu* úlohu pomazanie olejom: napr. v *judaizme* boli veci a ľudia označení olejom na znamenie Božieho požehnania alebo ich oddelenia pre Boha; pomazanie; pomazané mohli byť stĺpy (*Genezis* 28,18), *stan stretávania sa* (*Exodus* 30,22), pomazanie kráľa, kňaza, prorokov; výroba svätého oleja pre bežné účely sa trestala *exkomunikáciou*; pomazanie prinášalo neobyčajnú autoritu; termín „pomazaný“ vypovedal o udelení Božej priazne (*Žalm* 23,5; 92,11); ďalej pomazanie symbolizovalo vystrojenie pre službu a bolo späté s *vyliatím Božieho Ducha* (*Izaiáš* 61,1); slovo *Kristus* (gréč. *christos*, hebr. *mašiah* > *mesiáš*) znamená „pomazaný“ a označuje tak Ježišovu kráľovskú, prorockú a kňazskú moc; v kresťanskom kultu olej zmiešaný s *balzomom* a korením sa nazýva *krizma*; taký sa používal na svätenie, napr. pri krste, kňazskom svätení, pomazaní chorých, poslednom pomazaní zomierajúcich

Heinz-Mohr: nakoľko *olivovník* je najplodnejší práve na kamenistej a vyprahnutej pôde, symbolizuje olivový olej *Božieho ducha* (*Izaiáš* 11,2) a duchovnú silu, ktorá z neho vychádza; typická je vízia *svietnika* s kahancami a dvoma olivovníkmi (*Zachariáš*); v izraelskom kultu má

pomazanie olejom symbolicko-sakrálny charakter; vedie človeka do božských sfér, prideľuje mu autoritu zo strany Boha, vyčleňuje ho z kruhu ostatných pre zvláštnu, posvätnú službu (*Levitikus 21,10*); nakoľko olej „posväcuje, zmierňuje, občerstvuje, preniká a žiari“, je rovnako ako voda, mlieko a oheň náboženským symbolom veľa kultov; užíva sa pri *konsekrácii* osôb aj vecí, uzdravovanie chorých, zrušenie *tabu* atď.; od týchto čias sa olej užíva buď v pôvodnom stave, alebo s *balzomom* a rôznym korením (*krizma/chrisom*)

pozri sviatok Posvätenia chrámu/Chanukka; Umučenie sv. Jána, Pomazanie v Betánii/Hostina v dome Šimona Malomocného

C. Vignon: Kristus v dome farizeja Šimona (17.st.)

J. Wijnants: Milosrdný Samaritán (1670)

olej klinčekový - používaný na spomaľovanie zasychania

olej kopaivský - jeden z typov oleja používaný v maliarstve; pozri *balzam kopaivský*

olej ľanový - lisovaný z ľanových semien, *pojídlo/médium* pre *olejomalbu* a pri výrobe *olejových farieb*; na povrchu zasychá rýchlo, ale farba až niekoľko rokov; vytvára pevný, tuhý povrch, ktorý sa rokmi stáva viac a viac transparentný; pozri *olejová absorpcia pigmentu*, *fermež*

http://it.wikipedia.org/wiki/Olio_di_lino

olej ľanový lisovaný za studena - najčistejšia forma ľanového oleja, zlatožltej farby, minimálne stráca svoj lesk

olej ľanový rektifikovaný - ľanový olej upravovaný alkalickými zlúčeninami

olej ľanový zahustený na slnku - zasychá rýchlejšie, je menej pružný, ľahšie žltne ako *olej ľanový rektifikovaný* a *lisovaný za studena*

olej ľanový polymerovaný - zahustený ľanový olej, dlhodobo zahrievaný pri 200°C, dnes vo vákuu alebo inertej atmosfére (za prítomnosti oxidu uhličitého alebo dusíku); je bezfarebný, hustý, veľmi stály a s dlhou dobou schnutia

olej levanduľový - vysychavý olej získavaný z rastliny levanduľa (kvety a zelené časti rastliny), pestovanej pôvodne v stredomorskej oblasti

olej makový - získavaný lisovaním semien maku bieleho; takmer bezfarebný až načervenaný olej, stredne schnúci, používaný na spomaľovanie schnutia niektorých rýchlo schnúcich *pigmentov* (pozri *farby olejové rýchlo schnúce*); používaný najmä pre malbu *alla prima*; *fermež*

olej olivový - 1. olej vyrábaný z plodov olivovníku opakovaným lisovaním; lisovaním pod vysokým tlakom a zvýšenej teploty sa získava olej pre technické účely
2. symbol požehnaní božstiev > tento význam sa odráža v natieraní novorodencov, ale aj mŕtvych (výjavy častými námetmi vo výtvarnom umení); podrobne pozri *oliva*

Becker: olivový olej ako produkt *olivovníka* je symbolom duchovnej sily, lebo na suchej pôde nesie plody, ale tiež je symbolom *svetla*, lebo sa používal do olejových lúč; v *eleuzínskych mystériách* používaná olivový olej ako symbol *čistoty*

Biedermann: olivový olej „tíši vlny“, upokojuje, čistí a používa sa ako náplň do lúč a svietnikov; slúži pri obrade *pomazania* kráľov, kňazov a chorých; keď *Jákob* videl vo sne rebrík do nebies (pozri *Jákobov rebrík*), pomazal olejom kameň, ktorý mal pod hlavou a nazval ho *Bét-el* (Boží dom); olej sa používal na ošetrovanie rán, ako sa uvádza v podobenstve o *milosrdnom Samaritánovi*; pozri *El*

Nový biblický slovník: olivový olej ma široké využitie pri príprave jedla, kde pri varení nahrádzal maslo; rovnako obľúbený bol ako palivo v olejových kahancoch, ktoré sa v *Palestíne* hojne vyskytovali od raných čias; v novozákonných časoch bývalo zvykom, že ten, kto kahanec niesol, si na prst uviažoval malú nádobku s olivovým olejom na doplnenie; olivový olej sa užíval aj pri uviažaní kňazov do úradu (*Exodus* 29,2) a dôležitú úlohu hral aj pri obradnom uznaní kráľovského úradu (pozri formulu: hlava pomazaná z božej vôle kráľ); v starozákonných časoch sa vyrábala pomocou paličky a mažiara (*Exodus* 27,20) alebo sa extrahoval v kamennom lise; veľký kamenný valec, obsluhovaný dvoma ľuďmi, rozmliaždil olivy na drvinu, ktorá sa potom buď šliapala (*Deuteronomium* 33,24), alebo ďalej lisovala; po odstránení nečistôt bol olej pripravený na použitie; *Getsemanská záhrada* získala svoje meno podľa kamenných lisov na vytlačanie oleja z plodov zbieraných na *Olivovej hore*; olejom sa natieralo telo po kúpeľi a nesmel chýbať pri slávnostných príležitostiach; v starovekom Egypte sluha zvyčajne natieral hlavu každého hosťa, ktorý zaujal svoje miesto na hostine; pomazávanie chorých (*List Jakuba* 5,14) sa stalo v novozákonných časoch polosviatostným obradom; rímsky historik židovského pôvodu *Josephus Flavius* zaznamenáva ako osobitosť *esejcov*, že sa olejom nepotierali, lebo ho považovali za „poškvrňujúci“; prítomnosť oleja symbolizovala radosť (*Izaiáš* 61,3), zatiaľ čo jeho neprítomnosť naznačovala zármutok alebo poníženie (*Joel* 1,10); olej slúžil ako obraz útechy, duchovnej potraviny a zdraru; pozri *očista*

olej orechový - získavaný z jadier vlašských orechov; schne pomalšie ako *olej ľanový*, dáva opticky stále a pevné filmy; vhodný pre *lazury*; používaný aj pri výrobe *olejových farieb*

olej rektifikovaný - pozri *olej ľanový rektifikovaný*

olej ricínový - oleja vyrábaný zo semien starej kultúrnej rastliny *Ricinus communis*; z jej semien sa lisuje nevysychavý (? Baleka ho zaraďuje medzi oleje vysychavé); olej ricínový, používaný okrem kozmetiky najmä na výrobu farieb

olej rozmarínový - prchavý olej, silica; vyrábaný z aromatických polokríkov *Rosmarinus* rastúcich v stredomorskej oblasti

olej saflorový - získavaný zo semien svetlice farbiarskej, používaný ako *pojídlo*

olej terpentínový - pozri *terpentín*

olejomaľba - maliarska technika vyvinutá zo stredovekej olejovej *tempery*; širšie uplatnenie až v 15.storočí; ako *pojívka* používa vysychavé rastlinné oleje, ako *podložku* drevo, plátno, kovovú dosku, *lepenku* ap., ako *podklad*: *šeps*

Baleka: maľba farbami, ktorých *farbivo* je rozptýlené v *pojidlách olejových*; olejomaľba známa už v staroveku: používaná na maľbu nápisov, zástav, nátery lodí a predmetov dennej potreby; medzi umelecké techniky sa presadila zvolna a veľmi neskoro, až v 15.st. pre jednoduchosť práce a rýchlosť použitia (maľba *alla prima*), ďalej pre možnosť jemnejšieho farebného odstupňovania (pozri *rukopis splývavý, sfumato*) a pre ďalšie zmyslové a technické vlastnosti (možnosť maľby na drevo, textil, sklo, kov ap.); prvé písomné správy a receptúry pochádzajú z 8.st.; chybným výkladom životopisu Antonella da Messina (15.st.) a spisu *Vassariho* (16.st.) bol objav olejomaľby prisúdený bratom Hubertovi a Janovi van Eyckovcom (15.st.), ktorí v skutočnosti maľovali *temperou* na olejových vrstvách; ich objavom bola emulzia bez vaječného žltka, gleja alebo iných hydrofilných emulgátorov, t.j. emulzia bez *pojív*, založená iba na schopnosti *mastixu*, *damary* alebo *benátskeho balzamu* prijímať vodu; farbivá neboli premiešané v *olejovom pojidle*, ktoré viaže jednotlivé *pigmentové* časti medzi sebou a súčasne zaistuje prilipnutie na *podklad*;

objav využil princíp *freskovej* maľby, t.j. prípravu podkladu pre prijímanie farbiva (v prípade Jana Eycka pokladu z oleja a živice); tým bolo možné farbivo rozpustiť vo vode, z ktorej bolo po vyprchaní vody prijaté podkladom

http://www.gymno.edu.sk/vv/graficke_techniky.pdf

pozri *techniky olejomalby*, živica, damarový lak, lak kočárový, lak záverečný; maliarske techniky, kombinovaná technika, *impasto*, mokrá do mokrého, *imprimitura*, *sfumato*, *chiaroscuro*, *verdaccio*, *grisaille*, *sgraffito*, *frotáž*; *techniky olejomalby*, kombinované metódy maľby; *podmaľba*, *krakelura*; *podklad emulzný*, šeps olejový, žltnutie, riedidlá (balzam benátsky/olio di Abezzo, balzam kanadský), medzilaky; médium (médium pre olejomalbu, médium terpentínové, médium voskové, médium z oleja a živice); *cachetage*; *cartoncini*, *galerijný tón*; *zeleň smaragdová*

olejotlač - stará technika zhotovenia pozitívnych obrazov; využitie schopnosti *želatíny* vytvárať reliéf, ktorý na osvetlených miestach neprijíma vodu, a preto ho možno použiť na tlač olejovou farbou

olejová absorpcia pigmentu - Smith: olejová absorpcia pigmentu je proces, keď minimálne množstvo ľanového oleja je vmiešaná do danej hmotnosti (100g) tak, aby vznikla koherentná (spojitá) pasta; množstvo oleja sa líši podľa druhu pigmentu; pasta má charakter tmelu a množstvo oleja, ktorý obsahuje nemá nič spoločné s množstvom oleja, ktoré používa priamo pri práci výtvarník

olejová farba - Baleka: farbivo zmiešané s masťným a schnúcim olejom; ako *pojídlo olejové* slúži najmä olej ľanový a orechový, ktoré sa vyznačujú dobrou vysychavosťou; druh olejov, ale aj použité prísady ovplyvňujú zmyslovú povahu olejovej farby a jej technické vlastnosti (lazúrna maľba: pozri *lazúrna technika*, *pastózna maľba*; farba); olejové farby možné riediť terpentínom, jej schnutie spomaliť alebo urýchliť prostredníctvom médií: médium pomaly schnúce, *sikatív* (pozri *médium pre olejomalbu*); olejové farby sa dajú zlučovať s temperou a možno nimi maľovať na plátno, drevo, kov a d.; olejová maľba po zaschnutí tmavne až za dlhú dobu (pozri *žltnutie*, „*údená šunka*“, *galerijný tón*); zmršťovanie oleja vyvoláva rané alebo neskoré *krakelury*; horná ochranná laková vrstva (pozri *lak záverečný*) tento proces spomaľuje, ale celkom mu nezabraňuje, nakoľko týmto zmenám podlieha sama; olejové farby používané pre umelecké potreby pomerne neskoro, známe však už od staroveku (pozri *olejomalba*); pozri *mastek pravý/talek*; *maľba laková*, *farby olejové*; *olejová absorpcia pigmentu*

olejové farby - farby olejové: rýchloschnúce, stredneschnúce, pomalyschnúce

olejové laky - pozri *laky*, médium olejovoživcové

olejové lampičky - misky z pálenej hliny, ktorých hrdlami bol pretiahnutý knôt z rastlinných vlákien alebo textílií; pre posvätné lampičky bol knôt pripravovaný z dnes už nepoužívaných kňazských rúch (judaizmus); egyptské lampičky točené na *hrnčiarskom kruhu*, obecné však prevažovala výroba z formy lisovaním; antika tvorila závesné lampičky, neskoršie v rímskej antike boli olejové lampičky zhotovované aj z kovov a bohato zdobené; bol v nich spaľovaný olej s vonnými prísadami a so soľou, ktorá zvyšuje svietivosť plameňa; lampičky umožňovali trvalo udržiavať svetlo; na Východe vôbec nevyhasínajú, lebo orientálne národy spia pri svetle; lampička už v antike symbolom života a smrti (pozri *symboly života*), preto olejové lampičky vešané na náhrobné stĺpy (náhrobné stély; pozri *náhrobok*, *náhrobný kameň*), aby symbolizovali život, ktorý sám seba stravuje o to intenzívnejšie, čím jasnejšie a väčším plameňom horí; v Oriente a v antickom svete, osobitne v Ríme, svetlá nosené pred vládcami ako symbol najvyššej božskej pocty; význam, prevzatý aj kresťanstvom u svetlonosov, ktorí išli pred cirkevnými hodnosťami; lampička je aj symbolom radosti; význam bol v antike odvodený z jej obradného zapáľovania; v kresťanstve je k lampičke prirovnávaný ľudský život, hľadanie v temnotách, bdelosť a trvalá pohotovosť; v žiare lampičiek videné svetlo *duší* rozžiarených *krstom*, nádej a smer v temnotách, kde plašia nepravosť ap.; najstaršie hlinené lampičky nezdobené, alebo iba jednoduchým perlovým vzorom (pozri *perlovec* > *astragal*), neskoršie ich kotúč niesol nápisy, *symboly geometrické*, rastlinné (najmä palmové ratolesti, porovnaj *palmeta*), zvieracie (napr. *kohút*) a figurálne, čo sa dotýkalo slnečnej, svetelnej a časovej symboliky (pozri *slnečný symbol*, *symboly svetelné*); olejové lampičky plnili však aj *apotropaické* poslanie tým, že niesli desivé masky (napr. hlavu Gorgony), mali odháňať zlých duchov (antika, Egypt); túto funkciu mali predovšetkým lampičky zavesené na domových nárožiacich alebo pri vchode domu; kresťanské umenie tiež lampičky zdobilo svetelnými a slnečnými symbolmi, Kristovým monogramom (pozri *chrismon*), *rybou*, *delfínom* ap.; lampičky zhotovované tiež z kovu, pre kultové účely v chrámoch niekedy s miskou z *krištálu*, ktorý dúhovo lomil svetlo a rozptyľoval ho do všetkých strán; zasvietené lampičky sú aj atribútom *panien múdrych*, zahasené lampičky atribútom *panien nerozumných*, atribút Lucie; pozri *lampa*, *lucerna*, *svietnik*, *kandeláber*; *Pegas*

olejové pojidlá - *pojidlá olejové*

olejové riedidlá - pozri *riedidlá*; *balzam benátsky/olio di Abezzo*

olejové zlátenie - *zlátenie olejové*

olejové zlátenie/mixtionové zlátenie - Baleka: ako podklad používa *mixtion* (*ľanový olej* s prísadami), ktorý tvorí lepkavý podklad pre nanášanie *plátkového zlata*; spôsob nanášania a leštenia obdobný ako pri *zlátení polimentovom*, iba treba dať pozor na prílišné trenie, aby sa nezohrial *mixtion*; do olejového zlátenia patrí aj *zlátenie metalové* (pozri *metal*)

olejovoživcové médium - *médium olejovoživcové*

olejový kameň - Täubl: (potieraný olejom) je belavý druh *chalcedonu*; najlepší je z Arkansasu na Mississipi; na hladkých plochách rôzne veľkých hranolov sa brúšia vrtáčky, rydielka, škrabáky a iné oceľové nástroje; pozri *brúsenie*, *kameň*, *drahokamy* a *polodrahokamy*

olejový podklad - pozri *šeps olejový*

olejový šeps - *šeps olejový*

olibán - živica z rôznych tropických stromov používaná ako *kadidlo*; olibánová silica (prchavá látka) vyrábaná z živice stromu *Boswellia carterii* bola používaná na *balzamové vône*

olifant - stredoveký signalizačný *dychový nástroj* (roh) zo *slonoviny*; umelecky zdobený; pozri *Roland*, *roh* (*hudobný nástroj*)

http://oc.wikipedia.org/wiki/Fichi%C3%A8:Borradaile_Oliphant.jpg

http://oc.wikipedia.org/wiki/Art_romanica

[https://en.wikipedia.org/wiki/Oliphant_\(instrument\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Oliphant_(instrument))

J. Fouquet: Rolandova smrť (15.st.)

O. Gentileschi: Diana lovkýňa (17.st.)

Olindo a Sophronisba - dvojica postáv z eposu Torquata Tassa *Oslobodený Jeruzalem*

L. Giordano: Olindo a Sophronisba (17.st.)

oligoklas - z gréc. ὀλίγος/oligos – „malý“; κλάσις/klásis – „zlomený“

Täubl: trojklonná odroda živca; odrodou oligoklasu je tzv. *slnečný kameň*; pozri *drahokamy* a *polodrahokamy*

olio di Abezzo - stredoveký názov *balzamu benátskeho*, používaného ako riedidlo *olejových farieb*; maľbe dodáva sklovitý, splývavý vzhľad
oliva (plod) -

http://it.wikipedia.org/wiki/Olea_europaea

<http://www.flickr.com/photos/28433765@N07/3056074259/in/photostream/>

Lisovanie olív (rímska mozaika zo Saint-Romain-en-Gal)

Jún. Zber olív (mesačný obraz z talianskeho stredovekého rukopisu)

L. E. Melendez: Zátišie so zelenými olivami a nádobami (bodegón, 1760)

C. Pieters: Stół (1611)

J.-B. S. Chardin: Zátišie so sklenou fľašou olív (1760)

Oliva zo Salerna - *kresťanská svätica*; jej atribútom je *olivová halúzka*

olivetáni - *kresťanský rád založený Bernardom Tolomejským*; pozri *oblátky z Tor de 'Specchi*; pozri *Rád mníchov Olivovej hory*

Beliana pod heslom *benediktíni*: jedna z odnoží benediktínov

olivetánske oblátky - *oblátky z Tor de 'Specchi*

Olivetská hora - *Olivová hora*

olivín - olivovozelený až žltohnedý nerast; izomorfná zmes kremičitanu horečnatého a železnatého; jeho drahokamovou odrodou je *chryzolit*

Täubl: chemickým zložením *kremičitan* železa a horčíka; kryštalizuje v sústave kosoštvorcovej; tvrdosť 6,5, hustota 3,3; je dvojlomný; farba olivovo zelená, sklovitý lesk, priehľadný, nie príliš štiepny; nálezisko: Srí Lanka; v Čechách na Kozákove; odrodou opálu je svetlozelený *chryzolit/peridot*; pozri *drahokamy a polodrahokamy*

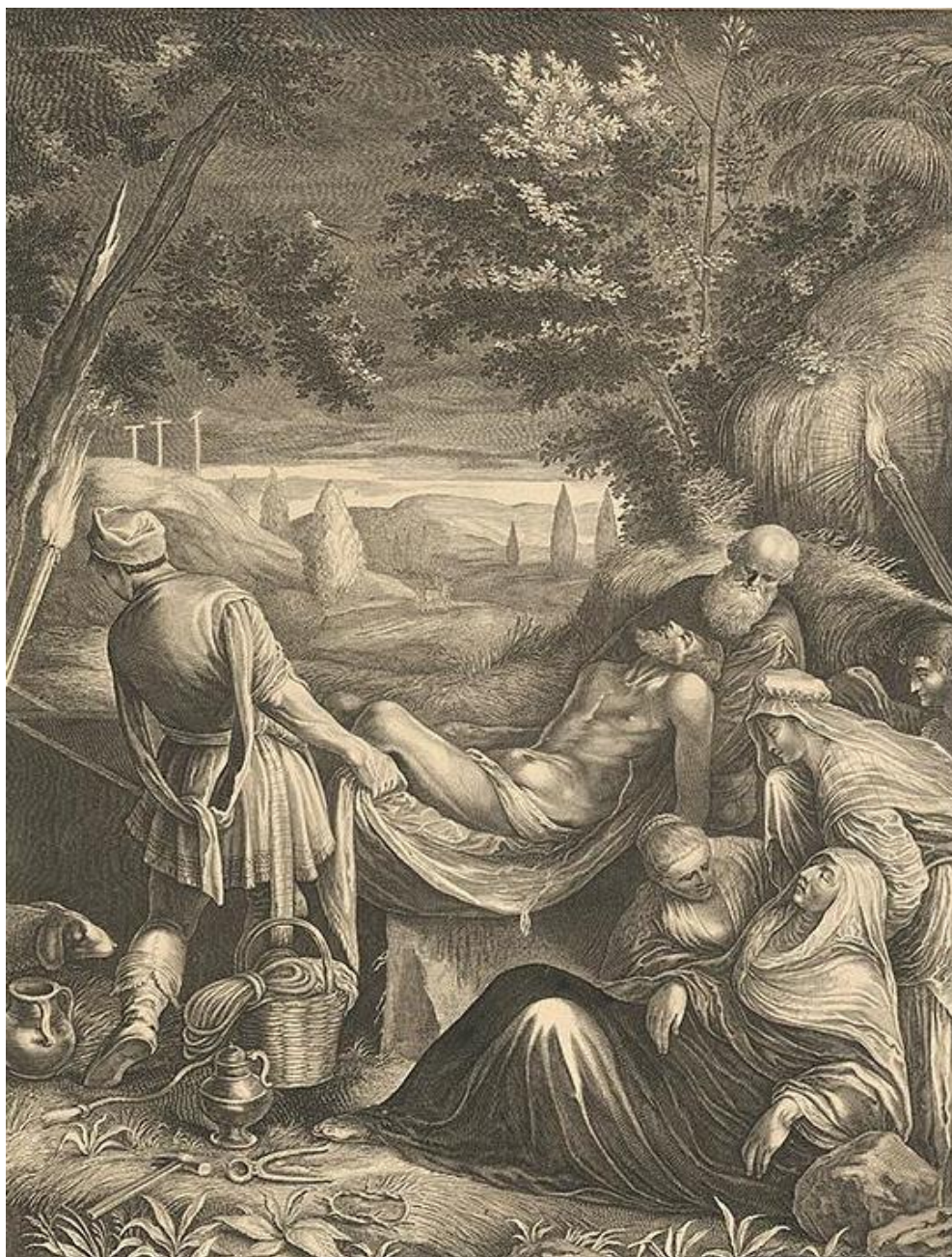

Olivová hora/Olivetská hora - pohorie na východ od Jeruzalema; na jeden z jeho vrcholov sa uchýlil *Dávid* na úteku pred *Absolónom*; sem chodil *Ježiš* so svojimi *apoštolmi* a tu zaznelo jeho proroctvo o konci sveta a Ježišovom návrate; miesto *nanebovstúpenia* Pána; getseman - „olivový list“ > *Getsematská záhrada*; osem blahoslavenstiev; *Betánia*; *kázeň na Olivovej hore/malá apokalypsa*

http://it.wikipedia.org/wiki/Monte_degli_Ulivi

Slovenský maliar z 1. tretiny 16. storočia: Kristus na Hore Olivovej (1527)

J. Falck: Kladenie do hrobu (1655-1660)

Š. M. Kraker: Ježiš na Olivovej hore (20.st.)

olivová ratolesť - olivová ratolesť, ktorú *Noemovi* priniesla *holubica* vyslaná z *archy*, bola znamením konca *potopy sveta*

olivové drevo - pozri *oliva 2*

olivový olej - *olej olivový*

olivový veniec - v zmysle starovekej symboliky *olivy* (symbol požehnania božstiev) ratolesťami z olivy, ktorej listy aj plody sú menšie, boli ovenčení víťazi *olympijských hier*; za triumfov boli rímski trímfátori, víťazi a priami účastníci bitiek ozdobení *vavrínovým vencom*; pozri *veniec*

Biedermann v súvislosti s heslom *veniec*: olivové vence sa používali pri *nemejských hrách*

olivovník - hebr. zajit; vetvičky olivovníka boli vnímané ako symboly mieru, ako *Zlatý vek*, istá podoba pozemského raja v stave pôvodnej nevinnosti, kde spolunažívali človek i všetky zvieratá; pôda nebola obrábaná a človek sa živil iba zberom bobúľ, žaluďov a medom; v rímskej mytológii bola oliva bola zasvätená bohyni múdrosti *Minerve*, ktorá jej dala rásť všade, kde sa o ňu ľudia starali; olivovníky dávali kvalitný olej, potrebný v praktickom živote ako potravinu, svietidlo aj v kulte: zmes olivového oleja, živice z balzamovníka a *myrhy* tvorila posvätný prostriedok; pre svoju tvrdosť bolo cenené aj drevo olivovníka: v Šalamúnovom chráme boli z neho zhotovené stĺpy, vráta, dvere (1Kráľov 6,23; 6,31-33; pozri *Ježiš medzi zákonníkmi*); olivovú vetvičku priniesla holubica do *archy* počas *potopy sveta* (Genezis 8,11), preto je vnímaná ako symbol zmierenia Boha s človekom; v Žalmoch je opisovaná ako znak sily a prospechu a je jej vyhradené najdôležitejšie miesto medzi stromami (Sudcov 9,8-9); na hebrejskú symboliku olivovníka nadviazala symbolika kresťanská; olivová halúzka sa stala atribútom archanjela Gabriela (pozri *Zvestovanie*), je *atribútom* Panny Márie, počatej bez hriechu; pozri *oliva*

Becker: stará kultúrna rastlina s početnými symbolickými významy; v Grécku posvätný strom *Atény*, predstavoval duchovnú silu a poznanie; v symbolike je olivovník blízky *svetlu*, lebo *olivový olej* v lampách živil *oheň*, ďalej je blízky symbolike očisty, *plodnosti* a životnej sily (je veľmi odolný a pretrváva niekoľko storočí (preto využívaný v *olejomalbe*), je symbolom *víťazstva*, *mieru* a *zmierenia* (pestovanie stromov, zber plodov a lisovanie oleja sú činnosti späté s kultúrou a jej rozvojom v mieri; preto sa objavujú v starozákonných výjavoch: odpočívať v tieni olivovníka, alebo naopak sa hnev *Jahveho* prejavuje v sľube zničenia *viničov* a olivovníkov); v súvislosti s olivovou ratolesťou, ktorú *Noemovi* priniesla *holubica* vyslaná z *archy*, bol olivovník predovšetkým znamením zmierenia s Bohom a mieru

Biedermann: dôležitá úžitková rastlina Stredomoria, pôvodom z Líbye; v *antike* sa spájala s bohyňou *Aténou*, ktorá ju v hádke s bohom mora *Poseidónom* priniesla na Akropolu; z jej dreva sa vyrezávali sošky bohov (pozri *idol*, *palladium*); olivový *háj* v *Olympii* bol posvätný a vetvička z olivy sa odovzdávala víťazovi v *olympijských hrách*; víťazov a trímfátorov pri rôznych príležitostiach odmeňovali *vavrínovými vencami* alebo *olivovými vencami*, lebo *Aténa* (rímska

Minerva) bola aj bohyňou vojny; vyslanci s mierovým posolstvom často prichádzali s olivovou ratolesťou s vlnenými stuhami; podľa *islamskej* legendy boli v *raji* dva *tabuizované* stromy: oliva a *figovník*

www: v niektorých oblastiach sa vianočný stromček neujal a symbolom Vianoc sa stala kytica *imela* alebo ihličnanov; tento zvyk pravdepodobne nadväzuje na rímsku tradíciu prinášať domov v čase vianočných a novoročných sviatkov olivové vetvičky

Baleka: olivovník je odolný, pre východné a južné národy životne dôležitý *strom*; *olej* z jeho plodov potravinou, prísadou, liečivom, palivom (*olejové lampičky z katakomb*); v Stredomorí a najmä na Blízkom Východe sa olivovník európsky pestuje už od 3.tis.pr.Kr.; ide o tvrdé *drevo*; *olej olivový* je symbolom požehnania božstiev > tento význam sa odráža v natieraní novorodencov, ale aj mŕtvych (výjavy častými námetmi vo výtvarnom umení); v gréckej *antike* bol olivovník posvätný a považovaný za zdroj *svetla*, prenesene aj svetla duchovného; bol zasvätený *Aténe*; je tiež symbolom zmluvy, *mieru* a zmierenia; ochranné antické božstvo a poslovia mieru niesli preto olivovú ratolesť; ratolesťami z divkej olivy, ktorej listy aj plody sú menšie, boli ovenčení víťazi *olympijských hier*; za triumfov boli rímski triumfátori, víťazi a priami účastníci bitiek ozdobení vencom *vavrínu*, ale členovia triumfálneho sprievodu (pozri aj *palma*), ktorí sa priamo bitiek nezúčastnili, mali olivové vetvičky; oliva v antike zovšeobecnela ako symbol víťazného mieru; v kresťanstve je oliva s týmto významom začleňovaná do *ornamentu*, olivovú halúzku nesie *holubica* (maliarstvo *katakomb* > pozri *orant*, *náhrobky*, *reliéfy*, *sarkofágy*, P.Picasso); olivy obklopujú *dobrého pastiera* (Krista); v symbolike ročných období (pozri *mesačné obrazy*, *zverokruhové znamenia*) znamená oliva zimu, lebo jej plody dozrievajú až celkom ku koncu roku; pozri *strom života*, *mariánska symbolika*; *Ukrižovanie* (Hall); *zemegul'a Organizácie spojených národov*; *Atény*; *Herakles*

Hall: *ratolesť* olivy staroveký symbol *mieru* (*Aeneas* ponúka olivovú halúzku na znak mieru, keď po svojom návratu z *Trójskej vojny* dorazil k ústi Tiberu a stretol sa s nepriateľskými kmeňmi) > symbol personifikovaného Mieru a tiež *zlatého veku ľudstva*; v stredoveku symbol *svornosti*; oliva zasvätená *Minerve*, ktorá pri súťaži s *Jupiterom* dala vyrásť olivovému stromu, ktorý sa stal jej *atribútom* (> oliva sa stala atribútom *múdrosti*, ktorý *Minerva* zosobňuje); lístok olivy alebo halúzka prinesená do *archy Noemovej*; *holubicou*: pre kresťanov sa stala oliva symbolom zmierenia s Bohom (porovnaj význam *dúha*, *víno*); olivová halúzka atribútom *archanjela Gabriela* na niektorých vyobrazeniach *zvestovania*; oliva aj atribútom *Panny Márie* a *Anežky*; s olivovými ratolesťami zobrazovaní niekedy tí, čo víťali Krista pri príchode do *Jeruzalema*; z olivového dreva zhotovená posvätná socha *Atény* v *Erechteionu* (pozri *palladium*); pozri *olivetáni*, *Bernard Tolomejský*

Lurker: jedna z najstarších kultúrnych rastlín na zemi; Grékmi zasvätená *Diovi* > ten, komu vládca bohov daroval víťazstvo v *olympijských hrách*, bol korunovaný olivovými ratolesťami; mŕtvym do hrobu prikladané olivové listy ako zmierovacie znamenie bohom *podsvetia*; keď sa *holubica* s olivovým lístkom vrátila po druhý raz na archu Noemovu, nebolo to iba znamenie, že na zemi vypučal opäť nový život, ale predovšetkým znamenie, že Boh dáva ľuďom pokoj a požehnanie; v *ranokresťanskom umení* sa olivy a olivové *ratolesti* zobrazovali v maľbe *katakomb* a na náhrobkoch (symbolizovali večný mier, do ktorého mŕtvi veriaci odišli); maliari *sienskej školy* (14.-15.st.) vkladali archanjelovi Gabrielovi do ruky olivovú ratolesť, čím chceli vyjadriť posolstvo „Pán s tebou!“; zrejme rovnaký význam má oliva na obraze *Madony* M.Grünwalda vo Stuppachu

Heinz-Mohr: vyobrazenie anjelov na talianskych renesančných obrazoch *zvestovania Márii*, ktorí namiesto zvyčajnej *lalie* držia olivovú ratolesť, nie je podložené symbolikou; ide tu iba o nechť sienský maliar zobrazovať erbové znamenie znepriatelenej Florencie (Simone Marini 1333, Uffizi, Florencia; Taddeo Bartolo a Francesco di Giorgio, Pinacoteca Siena); olivová ratolesť atribútom svätcov: *Bernarda Tolomejského*, *Petra Nolasca*, *Ireny* a *Olivy zo Salerna*; sv.*Runo* vyobrazovaný s tromi olivovými ratolesťami

-olivové *drevo*: tvrdé, ťažko opracovateľné; hnedé alebo hnede pásikavé; v sochárstve vyhovuje pre menšie sochy

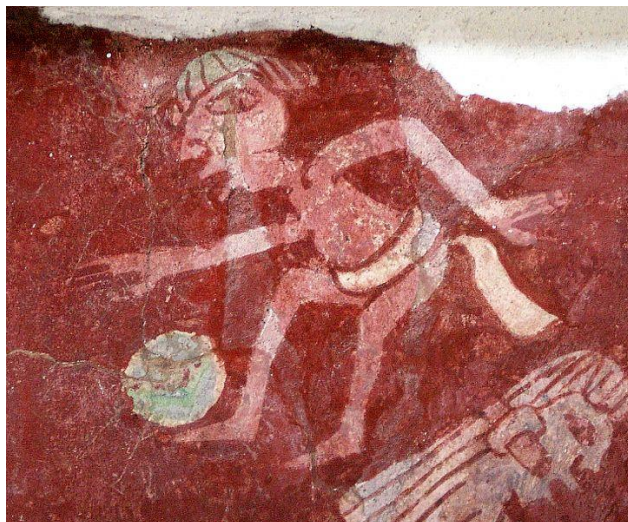

H. Multscher: Vzkriesenie Krista (1400)

H. Multscher: Vzkriesenie Krista (1400)

ollin - v súvislosti s heslom *loptová hra*: guľatá kaučuková alebo gumená lopta používaná hráčmi rituálnej loptovej hry *Mayov*, *Azتكov* a *Toltتكov*; lopta sa nesmela brať do ruky alebo odkopávať chodidlami; odrážať sa mohla iba laktami, ramenami, bokmi a kolenami; v inej verzii sa hráč usiloval zasiahnuť ju palicou; víťazi boli veľmi oslavovaní; po skončení hry bol kapitán alebo aj niektorí hráči jedného mužstva, či víťazného alebo porazeného (záleží na variante hry) obetovaní bohom; o vykonanie obety sa postaralo vždy druhé mužstvo; ich telá boli potom vlečené po dvore, aby zem nasiakla ich krvou; tento krvavý záver praktikovali predovšetkým Azتكovia

Hráč loptovej hry (výrez maľby na Tepantitla komplexu v Teotihuacane)

olmécka kultúra - 100+1: skupina indiánskych kmeňov, ktoré v 11.-16.st. (?) obývali južné pobrežie Mexického zálivu (dnešné štáty Veracruz, Tabasco, Guerrero); v priebehu 16.st. vyhubení Španielmi; v 12.st. pr.Kr. na ich zemi existovala kultúra, nazvaná tzv. *olmécka kultúra*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Stele>

<http://it.wikipedia.org/wiki/Olmechi>

www: pred piatimi tisíckami rokov sa v záhybe Mexického zálivu objavil jeden z najtajomnejších národov všetkých čias; aztécki kronikári ho nazývali Ľuďmi kaučuku - Olmékovia; vieme, že sa *tetovali*, holili si lebky, brúsili a čiernili si zuby, pokožku tváre zabitých nepriateľov si napínali na vlastnú tvár, spovedali sa z hriechov, hrali *loptové hry*, legálne praktikovali *sodomiu* a používali *kalendár* s rokom o 18 mesiacoch; iba jediná otázka je sporná, či Olmékovia vôbec existovali

Malá čl. encyklopédia: olmécka kultúra bola *laventská kultúra* (podľa lokality La Venta); prvá predkolumbovská kultúra v Amerike; centrum bolo na južnom pobreží Mexického zálivu, odkiaľ sa šírila do stredného a západného Mexika, Guatemaly a Salvádora; *artefakty* olméckej kultúry boli nájdené aj v Kostarike; vznikla najneskôr v 12.st.pr.Kr. a zanikla najneskôr v 3.st.pr.Kr.; najväčší rozkvet zaznamenala v 9.-5.st.pr.Kr.; hlavnými centrami olméckej/laventskej kultúry boli La Venta, Tres Zapotes, San Lorenzo a Cerro de las Mesas; olmécka kultúra je považovaná za základ všetkých vyspelých kultúr *Mezoameriky*; kto bol nositeľom olméckej kultúry nie je známe; v 40. rokoch 20. storočia bola laventská kultúra prisúdená Olmékom, ktorí žili na týchto miestach takmer o 1500 rokov neskôr; v olméckej kultúre vyniká staviteľstvo (kamenné chrámy, kultové strediská, stavby mestského charakteru) a *monumentálne sochárstvo*; boli objavené reliéfné *stély*, plastiky tzv. *jaguárieho muža*, ktoré súviseli s uctievaním *jaguára*, zrejme stelesňujúceho moc zeme, a najmä gigantické, až 4m vysoké kamenné *hlavy* bojovníkov, ktoré možno predstavujú božstvá planét; Olmékovia mali vyspelé remeslá, najmä spracovanie *nefritu*; vznikli základy exaktných vied (kalendár so znakmi pre 20 dní, päťková číselná sústava); Olmékom sa pripisuje aj vznik *hieroglyfického písma*; pozri *predkolumbovské umenie Mexika a Strednej Ameriky*

Baleka: v súvislosti s heslom, *predkolumbovské umenie Mexika a Strednej Ameriky*: klasické obdobie (200-900 po Kr.) prinieslo rozmach *olméckych* teokratických mestských štátov; monumentálnu architektúru (obradné stavby s terasami a plošinami, ktorých miery zodpovedajú astronomickým číselným poznatkom a možno deleniu, ktoré predchádzalo a pripravovalo neskôršie zložitejšie výpočty pohybu planét a *kalendár mayský*; monumentálny kamenný *nízky reliéf* sa presadil ako podstatná súčasť architektúry, ktorej funkciu vyjadroval mýtickými a historickými postavami; monumentálne sochárstvo zanechalo oltáre a *stély* stavané na nádvorí, ktoré niesli reliéfy (napr. s vyobrazením zvierat); v ich tvarovom poňatí zaznieva výtvarné čítanie *umenia oceánskeho, čínskeho a indického*; po stranách stél sú kalendárne záznamy; voľná kamenná skulptúra má svoju uzavretosť architektónického charakteru; *bazaltové* hlavy ázijských a negroidných typov z nálezísk San Lorenzo, La Venta, Tres Zapotes; zobrazujú zrejme mýtickú

postavu kňaza splodeného bohom - *jaguárom*; s kultom boha - jaguára rovnako súviseli dochované olmécke masky s obdobným ázijským rysom výrazom blízke mačkovitej šelme, rovnako ako štylizované hlavy jaguárov na mozaikových dlážkach

Kronika ľudstva: indiánsky kmeň Olmékovi sídlil v Mexickej nížine medzi dnešným Veracruzom a Tabascom (okolo 1000pr.Kr.); Olmékovia si ako prvý indiánsky kmeň zriadovali ústredné kultové miesta s chrámovými pyramídami, slúžiacimi na uctievanie ich bohov, predovšetkým boha dažďa (pozri *bohovia vodní*); okrem monumentálnych ľudských hláv z *čadiča* zostalo po nich množstvo drobných plastík z *jadeitu* a hlíny, ale aj jemne opracované kamenné reliéfy na oltároch a *sarkofágoch*; vyrezávané jadeitové plastiky zobrazovali postavy v živom prejave s trocha detským výrazom tváre; okrem výtvarného umenia dokazuje vysokú kultúrnu úroveň aj zavedenie kalendára a začiatky rozvoja *písma*; pozri *čokoláda* (Piešťanský týždeň)

Olmécka hlava v parku la Venta

Olmékovia - pozri *olmécka kultúra*

Olomouc - pozri *knižná maľba česká, kódex Václava z Jihlavy; Morava*

olovený bronz - *bronz olovený*

olovko - lat. *stilus plumbeus*; olovené *pisátko*, nástroj a súčasne materiál na písanie a kreslenie; zanecháva na drsnej *podložke* z *papiera*, *pergamenu* ap. rôzne hrubú stopu; pre dosiahnutie rovnomernej stopy bola v stredoveku mäkkosť olovka znižovaná prísadami *cínu* alebo bizmutu (lesklý a krehký kov leštenec bizmutový); olovko známe už v *antike*, neskoršie slúžilo iba na bežné náčrty; na štúdie a samostatné kresby používaná *ceruza strieborná*

olovnaté pigmenty - *pigmenty olovnaté*

olovnatá bieloba - *bieloba olovnatá*

olovnatá žlt' - *žlt' olovnatá*

olovnica -

<http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B8%D1%80%D1%8C%D0%BA%D0%B0>

olovo - ľahko tavitelný kov, používaný v sochárstve; nízky bod tavitelnosti umožňuje použiť aj veľmi jemné *formy* zo sadry, dreva, kameňa, jemného piesku; olovo je osobitne odolné voči poveternostným vplyvom, značná mäkkosť kovu dovoľuje snadnú spracovateľnosť nielen liatím (pozri *odlievanie kovu*), t.j. plastickým postupom, ale aj skulpturálne pomocou *dlát*, *rydiel* a d' *nástrojov*; umožňuje aj spracovanie *kovaním* a *tapaním* (pozri *kovotepectvo*); veľké sochy sú odlievajú po častiach, ktoré sú spájané a *cizelované* (tj. povrchovo upravené); pre svoju sivú farebnosť, tupý a matný lesk pôsobí kov ťažko; je volený iba pre určité motívy alebo vtedy, keď zodpovedá dobovému výtvarnému cíteniu; ojedinelé používanie už v *praveku*: *doba bronzová* (najstaršie umelecké doklady, drobné plastiky z *Tróje* a *Mykén* z antických čias: reliéfy, *pečatidlá*, drobné figúrky); v *stredoveku* olovo používané na drobnú plastiku, *krstiteľnice* (12.st.), *relikvie*, v *umeleckom remesle* najmä na *svietniky* a *vázy* (olovo bolo *pozlacované*, najmä v Anglicku); pre svoju lacnosť a ľahkú opracovateľnosť olovo aj materiálom pre pútnické znamenania; v 14.-15.st. z nej robené zlatnícke modely, v 16.st. tiež *mince* a *plakety*; voľná olovená plastika sa v európskom vývoji objavila na prelome 15.-16.st. (pozlátená a *polychrómovaná*); pre svoju poddajnosť tvorilo olovo často iba hornú, pozlátenú vrstvu sôch z iného materiálu; v *baroku* ale aj neskoršie olovo veľmi rozšírené

(odolnosť voči vode a vzduchu) ako materiál záhradných plastík; pre svoj vzhľad sa olovo stalo materiálom pre plastické výzdoby honosných truhiel a náhrobných plastík); aj keď význam olova časom klesal, ako materiál užitého umenia a umeleckého remesla sa udržalo; olovo používané aj na zhotovovanie *kovotepeckých* podložiek; (barok: sochy vo *versailleskej* záhrade, sčasti polychromované alebo zlátené; Donner: súsošie sv.*Martina* v bratislavskom *Dóme* sv.*Martina*; F.X.Messerschmidt, B.F.Moll; H.Laurens, A.Maillol, H.Dalwood, A.Kiefer); pozri *olovko*; *plumbate*; *bieloba olovnatá*; *bronz sochársky*; *bronz zrkadlové*

2.v stredoveku jeden z kovov, ktorý sa *alchymisti* chceli premeniť na zlato; v čínskej mytológii pozri *Chung-li-čchüan*

-olovo priradované v rámci zverokruhových znamení (pozri *zvieratník*) ku *Kozorožcovi*

- v prírode v čistej forme sa olovo vyskytuje ako minerál galenit

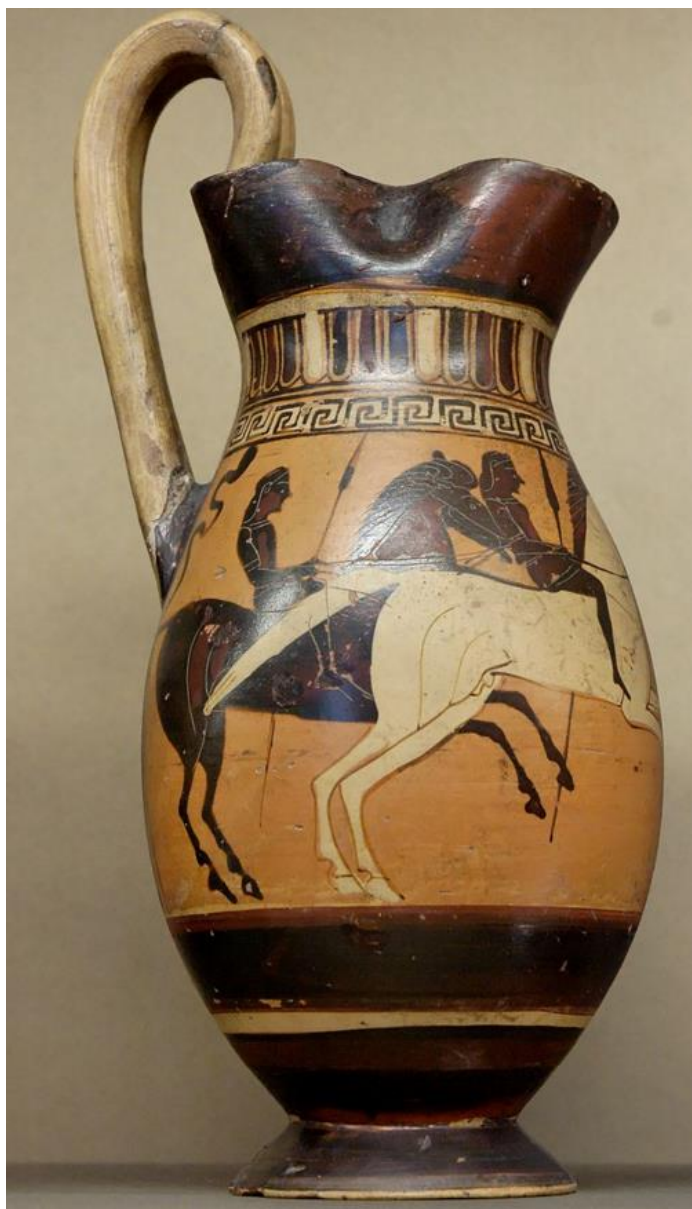

olpé - gréc. ολπη/ολπέ; *džbán* pre ukladanie korenia, oleja a vína; spodná časť má výrazný objem, plynúce línie tvoria vedenie k širokému okrúhlemu otvoru; rukoväť je na strane; olpe je menšia ako *oinochoé*; pozri *antická keramika*

<https://www.google.sk/search?q=%CE%9F%CE%BB%CF%80%CE%B7&espv=2&biw=1849&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwiup7GOvMnKAhWIShQKHe-WCHEQsAQIIg>

Maliar Amasis: Olpe (čierno figúrová keramika, 550-530 pr.Kr.)

Hippolytos maliar: Olpé (čierno figurová neskoro korintská keramika, 575-550)

Gorgon maliar: Olpé s trojlístkovým hrdlom zobrazujúca labuť (čierno figurová keramika, 600-590 pr.Kr.)

Maliar podsvetia: Mladý Pan tancuje s Mainádou (čierno fugurová olpé, 320-310 pr.Kr.)

olše - český termín pre *jelšu*

***oltár** - 1.*ranokresťanská archa*; pozri *altare fixum*, *altare portatile*

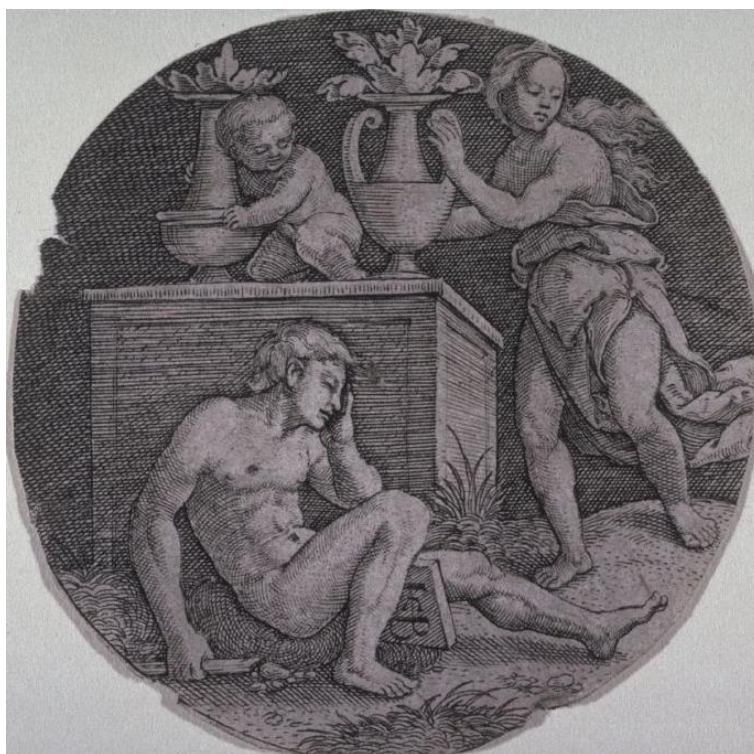
2.bohoslužobný stôl (*mensa*), v *kresťanskom chráme* je mu vymedzené miesto (zvyčajne vyvýšené: pozri *estráda/podesta*); v ranom kresťanstve *mensa* drevená, od 6.st. kamenná, od *karolínskych* čias s *ostatkami svätcov* (oltárny kameň so zapečatenými *relikviami*) a rôzne utvárané nosné časti (*stipes*); v pravoslávnom rítu namiesto oltárneho kameňa štvorhranné plátno (*antimensum*); od 11.st. s oltárnym nadstavcom (*retáblom*), pôvodne dosadajúcim priamo na *mensu*; v *gotike* premena časti nad *mensou* > retábl dostáva podobu *archy*; v *renesancii* retábl samostatným článkom; od 16.st. na *mense* skriňový *tabernákl* na *monštranciu* s *hostiou* a *cibórium*; *barokové* dotvorenie oltára ako architektonického útvaru zloženého z *mensy*, *antependia*, *tabernáku*, nadstavca a *retáblu* (vo forme *edikuly*, rámu); k výzdobe patrí oltárny obraz/socha patróna; vedľajší oltár pri bočných stenách alebo *lodiach*; v katolíckom kostole pred oltárom stupne - *suppedaneum*; pozri *polyptych*, *diptych*, *predella*, *presbyterium*, *chór*, *krídlový oltár*, *baldachýn*, *lektórium*, *ikonostas*, *martýrium*/*martýrion*, *portatile*; *sepulcrum*; *abakus* (*Príručný slovník kresťanstva*); *altare fixum*/*archa*, *altare portatile*; *Božie oko*, *oltárny obrus*, *pôstne vellum*, *antependium*

Lurker v súvislosti s heslom *ratolest'*: v *Mezopotámii* v najstarších dobách stojany vo forme vázy, do ktorých sa dávali *palmové ratolesti* alebo *datľové kvetenstvá*, ako *oltár*

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Olt%C3%A1%C5%99>

(6,9-11. Rozlomenie piatej pečate). **Mučeníci dostávajú biele rúcho** (Apokalypsa z Angers, 1377-1382)

J. Blink: Oltár (rytina, 16.st.)

***oltár blokový** - s podstavcom v podobe bloku a predsunutou *mensou*

***oltár Diov v Pergamone** - *Diov oltár v Pergamone*

***oltár Gentský** - *Gentský oltár*

***oltár hlavný** - *oltár Pána*; pred apsidou alebo v *apside*

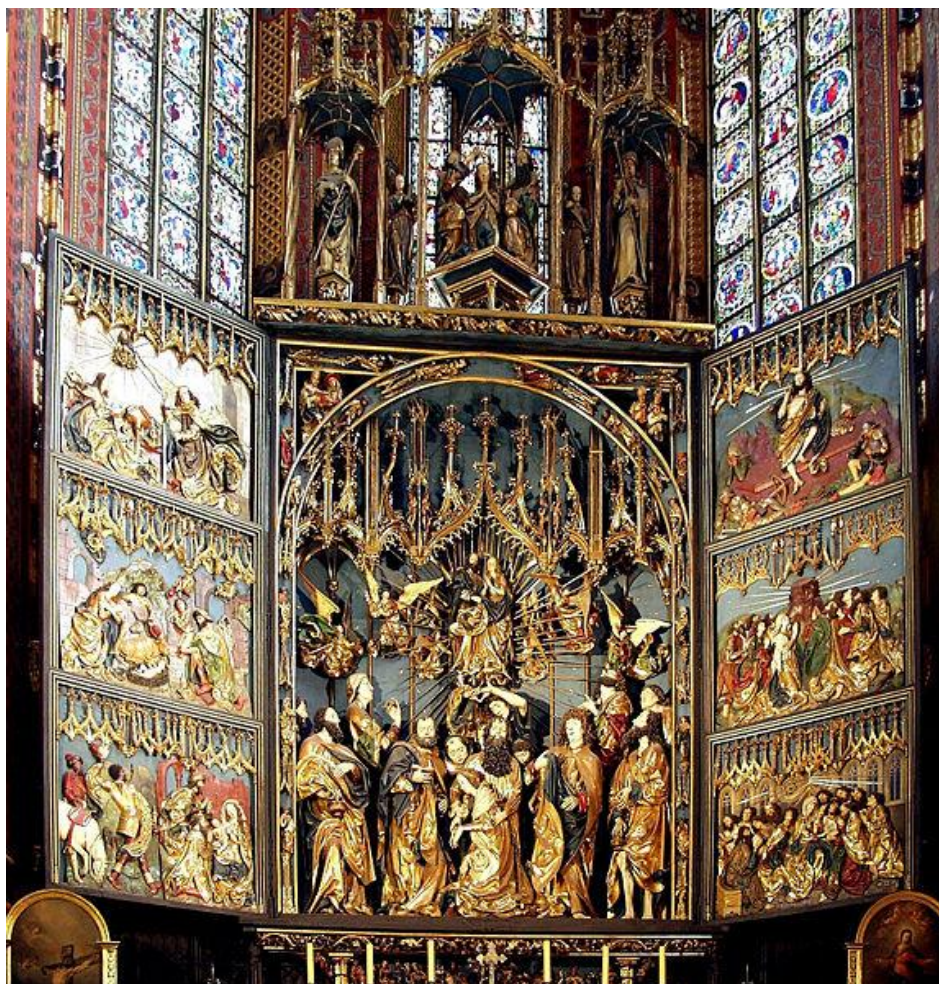
***oltár indiánsky** - pozri *tzompantli*

***oltár krídlový/archa** - tiež *oltár skriňový*; oltár rozšírený v 15.-16.st. najmä v Nemecku, Holandsku, severovýchodnej Francii a Škandinávii; v podobe *oltárnej skrine*, ktorej dvere vytvárajú krídla; krídlový oltár s väčším počtom dielom ako tri sa nazýva *polyptych*; pozri *retabulum*; *oltár premenný*, *oltár vyrezávaný*, *oltár prenosný*, *diptychon*, *triptychon*, *portrét donátorský*

http://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Dirk_Bouts1.JPG

Křídlový oltár kostola Sv. Mária na trávníku v Soeste (Nemecko)

V. Stoss: Oltár Dormitio (krídlový oltár Kostola Panny Márie v Krakove, Poľsko, 15.st.)

***oltár levočský/oltár Majstra Pavla z Levoče** - dielo rezbára *Majstra Pavla z Levoče* (1470/1480 - 1535/1542); neskorogotický oltár v kostole sv. Jakuba v Levoči; vznik okolo 1508-1517; drevený dvojkrídlový oltár vysoký 18m; v centre oltára v *arche* pod *baldachýnom* umiestnené tri ústredné postavy patrónov chrámu a mesta: dvojmetrové sochy *Panny Márie* v strede a po bokoch sochy *sv. Jakuba* a *sv. Jána*; *Mária* drží na rukách žehnajúceho *Ježiška*; bočné krídla oltára: dvojica reliéfov s výjavmi zo života uvedených svätcov; dejová kompozícia zasadená do perspektívne poňatého priestoru (vplyv renesancie); na opačnej strane krídiel 8 *tabuľových* obrazov (tematika utrpenia *Krista*; pozri *pašie*, *christologický cyklus*); autor obrazov neznámy; najzaujímavejšiu časť výzdoby oltára tvorí plastický obraz *Poslednej večere* (nie je vylúčené, že apoštol sediaci vedľa sv. Jakuba je podobizňou *Majstra Pavla z Levoče*; pozri *portrét instančný*); okrem ďalších plastík v hornej časti oltára, sa nachádza aj 12 plastík vyše 1m vysokých od neznámeho autora (raná gotika); *národná kultúrna pamiatka*; pozri *mestská pamiatková rezervácia*; *Majster levočského krucifixu*, *Majster levočských apoštolov*, *Majster matejovského krucifixu*, *Majster pašii v Strážkach*

- *oltár Pána - *oltár hlavný*
- *oltár Pergamonský - *Pergamonský oltár*
- *oltár pevný - *altare fixum*
- *oltár premenný - s *oltárnou skriňou*, ktorej krídla bolo možné vymieňať
- *oltár prenosný - jeho ranokresťanská podoba: *altare portatile*; pozri románsky prenosný oltár Rogera z Helmarshausenu

Stavelotský triptych (Mosan, Belgicko, 1156-58)

***oltár Rogera z Helmarshausenu** - románsky *prenosný oltár* (okolo 1100); jeho kovové reliéfy dokazujú vysokú úroveň umelecko-remeselných prác (Baleka); Roger Helmarshausen bol známy zlatník a umelecký zámočník a tiež benediktínsky mních; vyrobil najmenej dva prenosné oltáre Paderbornej katedrály (pozri *transept*); r. 1107 sa sťahoval do Helmarshausenského opátstva, kde založil zlatnícku dielňu; v spojení s dobre známym skriptóriom, vytvoril niekoľko dôležitých prác v románskom slohu, vrátane rôznych iluminovaných kódexov, rovnako ako mnoho šperkov

***oltár Idefonsa** -

https://en.wikipedia.org/wiki/Idefonso_Altaarpiece

P. P. Ruben: Oltár sv. Idefonsa (1630-1632)

***oltár ružencový - ružencový oltár**

***oltár sarkofágový** - od antických čias v podobe *sarkofágu* alebo s použitím sarkofágu

***oltár skladací** - forma *oltáru prenosného*: *diptychon*, *triptychon*

***oltár skriňový** - s veľkým *relikviárom* vo vnútri podstavca *stípes*; skriňový oltár s jedným krídlom sa nazýval *diptychon* alebo s dvoma sklápacími krídlami sa nazýval *triptychon* (stredný panel + dve krídla); pozri *oltár krídlový*, *sepulcrum*

***oltár stolný** - oltár z dosky a podpier

***oltár vedľajší** - zvyčajne niekoľko oltárov zasvätených *svätcom*; často umiestnené v *transepte* alebo po bokoch *hlavnej lode*

***oltár vyrezávaný** - s *oltárnou skriňou* vyzdobenou rezbami

***oltár zápalný - zápalný oltár**

oltárna kazateľnica - kazateľnica oltárna

oltárna skriňa - postavená na *predelle*, s pravými a ľavými krídlami, ktoré sú rovnako ako *predella* zvyčajne vybavené rezbami (*oltár vyrezávaný*) alebo maľbami; vzhľad oltára bolo možné meniť a aktualizovať podľa potreby výmennými párami krídiel (*oltár premenný*); pozri *oltár krídlový*

oltárna sviatosť - sviatosť oltárna

oltárne zábradlie - totožné so *zábradlím chórovým* – *lektórium*?

https://en.wikipedia.org/wiki/Altar_rails

oltárny list - obraz uprostred *retabula*

oltárny nadstavec - ozdobný priehľadný systém tenkých tyčí, *fiál* osadených *krabmi* a tiež konzolovými figúrami pod *baldachýnm*i; pozri *predella*; *kružba*

oltárny obrus - angl. altar cloth; oltárna tkanina používaná rôznymi náboženskými skupinami na pokrytie oltára; môže byť použitá ako prejav úcty k svätosti oltára, ako je tomu v *katolíckej cirkvi*; pretože mnoho oltárov je z dreva a sú často ozdobené a jedinečné, oltárny obrus môže slúžiť ako ochrana povrchu; v ostatných prípadoch slúži na skrášlenie; výzdoba oltárneho obrusu môže odrážať aj druh liturgickej slávnosti (pozri *pôstne velum*); pozri *antependium*

https://en.wikipedia.org/wiki/Altar_cloth

https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Religious_objects

Zvestovanie ako lov na jednorožca (výšivka, oltárny obrus z benediktínskeho kláštora v Ebstorf, koniec 15.st.)

Olymp - gréc. Όλυμπος / Olympos (novogrécka výslovnosť Olymbos); prípadne novogréč. tvar Έλυμπος/Elymbos; slovo olympos je ešte predgréckeho, pelasgického pôvodu a znamenalo to hora alebo vrch, čo sa v gréčtine vyjadruje slovami rachi, korfi a vuno; turecky Semavatevi – „boha bohov“

www: hora Olymp má v gréckej mytológii zvláštne postavenie; starovekí Gréci verili, že na ňom žijú bohovia, tzv. *Dodekathéon*, teda dvanásť hlavných gréckych bohov; svoju mystickosť si uchoval aj v neskoršom období, kedy tu vznikli rôzne kláštory; počas tureckej nadvlády sa tu organizovali grécki zbojníci, kľestí a armatolí, ktorí bojovali proti Turkom, najznámejší vodca zbojníkov z Olympu bol Panos Zidros

1.grécke označenie akejkoľvek hory, na ktorej bolo sídlo boha počas

2.v gréckej mytológii sídlo dvanástich gréckych bohov vedených *Diom* (okrem iných funkcií, boh počasia), ktorého brány strážili *Hóry*; posvätný okrsok v severnej časti Peloponézu; pozri *pandemonium*; *bohovia Olympu*; *benediktíni*; *grécka antická mytológia*; *nebo* (Malý lexikón biblie); porovnaj semitský, kanaánsky *Safón*

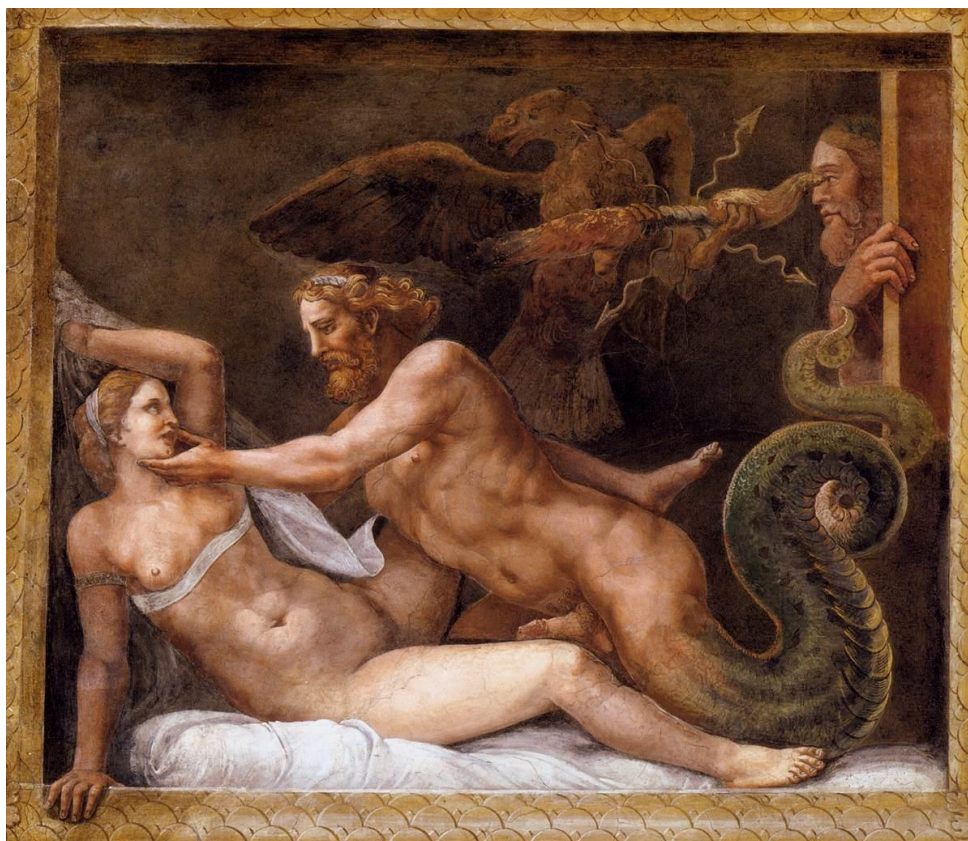
[http://it.wikipedia.org/wiki/Olimpo_\(mitologia\)](http://it.wikipedia.org/wiki/Olimpo_(mitologia))

G. B. Tiepolo: Olymp

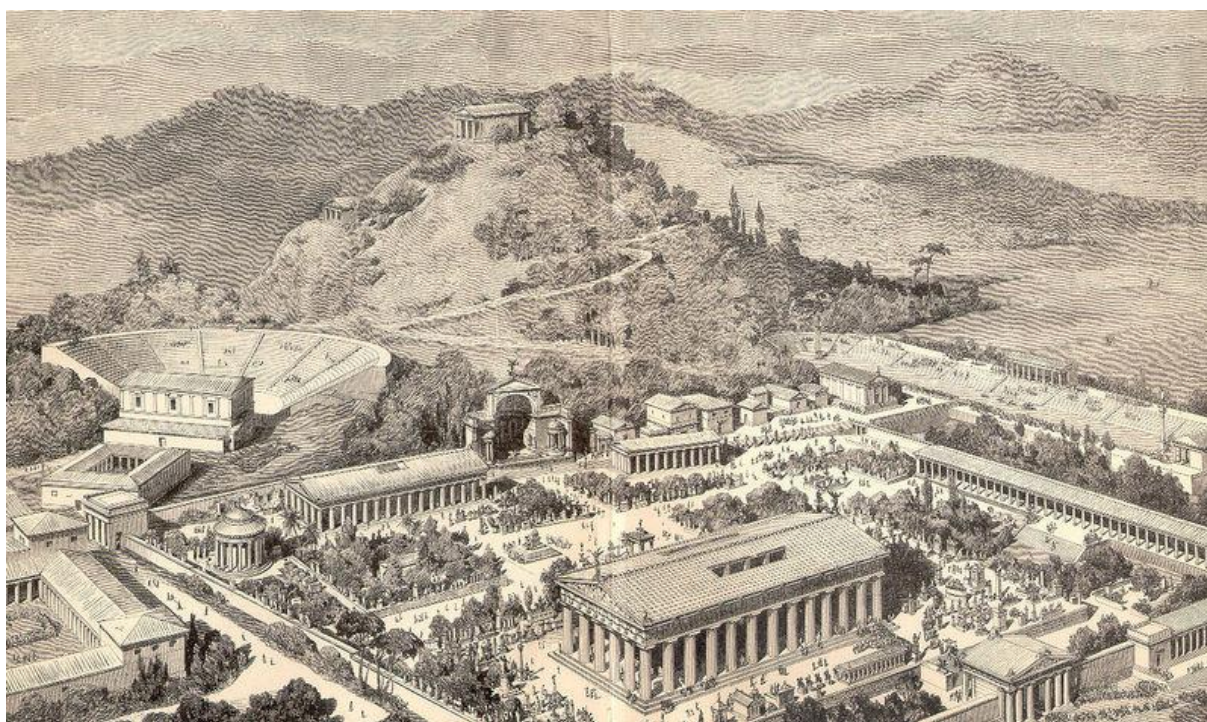
Olympias - (375-316 pr.Kr.); gréc. Ὀλυμπιάς/Olympias; historická Olympias bola princezná z Epirus, dcéra kráľa Neoptolema I z Epiru a po matke pochádzal jej rod údajne priamo od *Achilla*; bola štvrtou manželkou macedónskeho kráľa Filipa II. a matkou *Alexandra Veľkého*; zrejme bola členkou kultu hada v rámci orgiastického kultu *Dionýza*; Plutarchoch tento fakt komentuje slovami, že „spala s hadmi“; Plútarchos spomína, že v noci pred dovŕšením manželstva s Filipom sa Olympii sníval sen, že blesk uderil do jej lona a zapálil veľký požiar, ktorého plamene sa rozšírili do celého sveta a potom sa zahasili; po svadbe sa Filipovi zdalo, že dal pečať lono na svoje ženy, ktoré malo znamenie leva; podľa Aristanderovho výkladu to znamenalo, že Olympias privedie na svet syna, ktorý bude mať povahu leva; Plutarchos tvrdí, že Alexandrovým skutočným otcom bol sám *Zeus*, nie Filip, ktorý sa bál manželky Olympiady a jej sklonu „spať s hadmi“; v deň, keď Alexander uzrel svetlo sveta, bol tiež podpálený slávny Artemidin chrám v *Efeze* (pozri *artemision*), z čoho sa usudzovalo, že tento deň splodil nešťastie a veľkú pohromu pre celú Áziu

<http://en.wikipedia.org/wiki/Olympias>

G. Romano: Jupiter zvädza Olympiu (1526-1528)

Olympia - gréc. Ολυμπία/Olympia; *antické mesto v Elide na Peloponézu, zasvätené Diovu a v 8.st.pr.Kr., miesto vzniku olympijských hier, konaných na Diovu počesť; v 6.storočí zničené zemetrasením; pozri Olympeion; grécka antická mytológia; sedem divov sveta, Nike Olympijská, heraion v Olympii; oliva/olivovník (Biedermann); korintský sloh, stadión*

Staroveká Olympia (rytina, Pierers Universal-Lexikon, 1891)

olympeion - chrám zasvätený *Diovi* olympskému; najznámejší *dórske* olympeion v *Aténach* začatý v 6.st.pr.Kr. a dokončený v *korintskom* poriadku 163 pr.Kr.

Ruiny aténskeho olympeiónu

olympijské hry - olympijské hry boli založené podľa tradície už v dobe *mykénskej*; boli spojené s legendou, podľa ktorej *Tantalov* syn *Pelops* vyrazil zo svojho domova v Malej Ázii do Grécka do mesta Pisy, kde vtedy vládol kráľ *Oinomaos*; mal zahynúť rukou svojho zaťa, a tak vyhlásil súboj o svoju dcéru *Hippodamiu*; Pelops s ním bojoval a *Oinomaos* zahynul pod kolesami svojho vozu, nie Pelopovým pričinením; avšak za chybou voza stál pravdepodobne Pelops s *Hippodamiou*; Pelops teda na zmierenie ducha mŕtveho svokra založil v neďalekom háji hry zasvätené *Diovi Olympskému*, teda hry olympijské; miesto sa nazýva *Olympia* a nachádza sa v *Elide*; základným olympijským rokom je rok 776 pr.Kr.; nie je však rokom vzniku hier, ale rokom od kedy sa začali zapisovať víťazi; tento rok sa stal základom gréckej chronológie namiesto počítania podľa *archontov*; cyklus hier bol štvorročný, súvisel s potrebou primitívnych poľnohospodárov uviesť v určitých cykloch v súlad rok lunárny (354 dní) a rok slnečný (365, 24 dňa); existuje aj domnienka, že starnúci kráľ musel po štyroch rokoch vyzvať na súboj mladšieho uchádzača; túto domnienku podporuje aj *Plutarchova* správa, že predtým bol na programe hier súboj v plnej zbroji až do usmrtenia súpera; iný výklad hovorí, že sa opakovali vždy po 50 mesiacoch podľa počtu detí bohyně mesiaca *Selené*; hry sa konali v čase splnu v 2.pol. augusta alebo 1.pol. septembra; hry mali dve štádiá; prípravné a závodné; prípravné obdobie začínalo už desať mesiacov pred samotnými hrami; pretekári sa pripravovali na obecné útraty, posledný mesiac sa pripravovali všetci spoločne v *Olympii*; tiež sa volil zbor deviatich až dvanástich usporiadateľov, tzv. *hellánodíkov*; ich úloha spočívala v organizačných prípravách, výbere pretekárov a dohľadu nad nimi, posudzovaní a udeľovaní cien; na zabezpečenie propagácie slúžilo elidské posolstvo v Grécku, ktoré vyhlasovalo posvätný mier – *ekecheiria*; účastníci hier mohli byť len muži, spočiatku len Gréci, neskôr aj Rimania a Macedónci; prihlásení pretekári museli preukázať slobodný pôvod, mravnú bezúhonnosť a aspoň desať mesiacov výcviku; pretekári pôvodne pretekali v zásterke, ale asi 720pr.Kr. ju akýsi *Orsippos* stratil a od tej doby borci behali nahí; vydatým ženám bola účasť na hrách zakázaná pod trestom smrti; tomuto osudu len o vlások unikla istá *Kallipateria*, ktorá prezlečená za trénera vbehla za víťazným synom na štadión a obnažila sa; trestu unikla len preto, že jej bratia, otec aj syn boli olympijskí víťazi; od tej doby museli byť nahí aj tréneri; prvou olympijskou disciplínou bol beh na jednu stadiu (192,27 m), tzv. *dromos*; neskôr pribudli ďalšie disciplíny; beh na dve stadia s obrátkou, tzv. *diaulos*, beh vytrvalcov - *lablab* (24 stadií), ďalej pentathlon, potom zápasy jazdecké a vodné; vlastné slávnosti začínali olympijskou

prisahou, že sa pretekári podrobia všetkým pravidlám; porušenie sa prisne trestalo; preteky trvali sedem dní a zloženie jednotlivých dní bolo nasledovné:

1. deň: Slávnostné sprievod zakončený veľkou obeťou Diovi
2. deň: Preteky v behu
3. deň: Pentathlon (beh, skok, zápas prostý, hod oštepom a diskom)
4. deň: Zápasy pästné: pygmy (box) a pankration (spojenie простého a pästného zápasu)
5. deň: Preteky v behu
6. deň: V *hippodrome* súťaže závodných vozov so štvorzáprahom, jazda na koni, beh vojakov v plnej zbroji, neskôr iba so štítom
7. Vyhlásenie víťazov a ovenčenie olivovou alebo palmovou ratolesťou, ďakovná obeť; vo vládnej budove obce (prytaneu) rada vystrojila hostinu pre víťaza - olympionika

-od 5.st.pr.Kr. sa konali tiež súťaže v recitácii, speve, hre na nástroje; byť olympijským víťazom bola najvyššia pocta, olympionici mali právo dať si postaviť sochu v posvätnom háji s nápisom, po troch víťazstvách mohla byť socha portrétna; v rodisku pretekára čakali hmotné odmeny a výhody: oslobodenie od daní, doživotné renty, pomníky aj peniaze v hotovosti (Solón dal všetkým olympijským víťazom zo svojho mesta vyplatiť 500 drachiem, čo bol dvojročný žold vojaka); olympionici boli ospevovaní básnikmi; víťazstvo na olympiáde znamenalo aj propagáciu daného mestského štátu; olympijské hry tiež priťahovali rôznych obchodníkov, kupcov a remeselníkov, ktorí zacítili veľký zisk a uzatvárali tu zmluvy; pre vznešených hostí tu vystaval v 4.st.pr.Kr. ktorýsi menovec slávneho Leonidasu prepychový hotel nazývaný Leónidaion; inak diváci a návštevníci hier nocovali pod holým nebom alebo v noclehárňach (pandokeia); olympijské hry sa udržali až do roku 393, kedy ich zrušil cisár Theodosius v rámci boja proti pohanským kultom; pozri *antické hry; oliva, palma; šport*

Iné hry v Grécku

1.) *Pýthijské hry*: organizované na počesť víťazstva a zničenie mesta Kirrhy; organizované v Delfách, názov majú po veštkyne Pýthie; pôvodne osemročný cyklus, od roku 582pr.Kr. štvorročný cyklus; pôvodne hlavne hudobné súťaže, inštrumentálne produkcie, neskôr po vzore olympijských hier sa pripojili aj atletické a jazdecké disciplíny; ocenením bol vavrínový veniec

2.) *Isthmické hry*: organizované na počesť boha morí *Poseidóna* v Korinte; mali dvojročný cyklus, prvýkrát asi 581 pr.Kr.; oslava vzniku republikánskej oligarchickej vlády; organizované poprednými rodinami v Korinte; ocenením bol jedľový veniec

3.) *Nemejské hry*: organizované v Argolide; vznik asi 573 pr.Kr.; odvodené od zabitia *nemejského leva* *Heralom*; odmenou bol zelerový veniec

-ódy na oslavy víťazov sa nazývali Pindarovy epinikie; zmienka o víťazovi, miesto + druh úspechu + proroctvo a príslovia

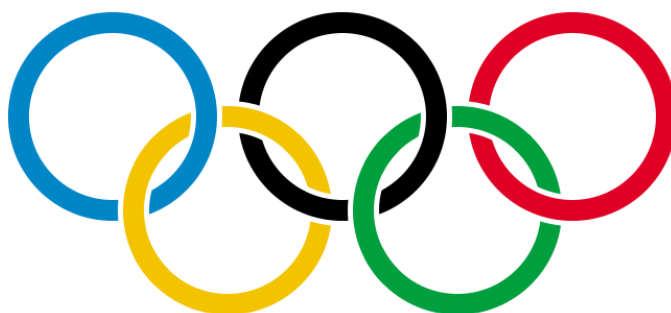
http://it.wikipedia.org/wiki/Giochi_olimpici_antichi

F. Koenig: Pamätník obetiam olympijského bombového útoku v Mníchove r. 1972 (1995)

olympijské kruhy - nadnárodný nepolitický *symbol* novodobých olympijských hier, vyjadrujúci spojenie športovcov všetkých piatich kontinentov sveta; skladá sa z piatich do seba zaklesnutých kruhov; symbolika farieb: modrá (Európa), žltá (Ázia), čierna (Afrika), zelená (Austrália), červená (Amerika); autorom symbolu, prvý raz použitého 1914, je barón P. de Coubertin (pozri *farebná symbolika*); porovnaj symboliku prepletených *kruhov* a *štvorcov* v mongolskom umení (pozri *ornament*); pozri *kruh*

Dan Brown: planéta *Venuša* vytvára každých osem rokov na svojej dráhe po oblohe dokonalý *pentagram*; staroveké národy tento úkaz natoľko prekvapil, že Venuša a jej pentagram sa stali symbolmi dokonalosti, krásy a cyklických vlastností pohlavnej *lásky*; Gréci na počesť čarovnej Venuše a jej osemročného cyklu organizovali *olympijské hry* (dnešné olympijské hry sa dne riadia polovičným cyklom planéty Venuše); päťrohá hviezda sa takmer stala oficiálnym olympijským znakom, ktorý sa zmenil na poslednú chvíľu, keď päť cípov nahradilo päť pretínajúcich sa kruhov, ktoré lepšie vystihujú dokonalosť a *harmóniu* ako hlavné vlastnosti hier

Olympijské kruhy

Olympos - podľa *gréckej mytológie* vynálezca *flauty*; podľa jednej verzie otec *Marsya*, podľa ďalšej bol vynálezcom jeho syn; jeho hudba mala liečivý účinok; pozri *Pan* a *Olympos*

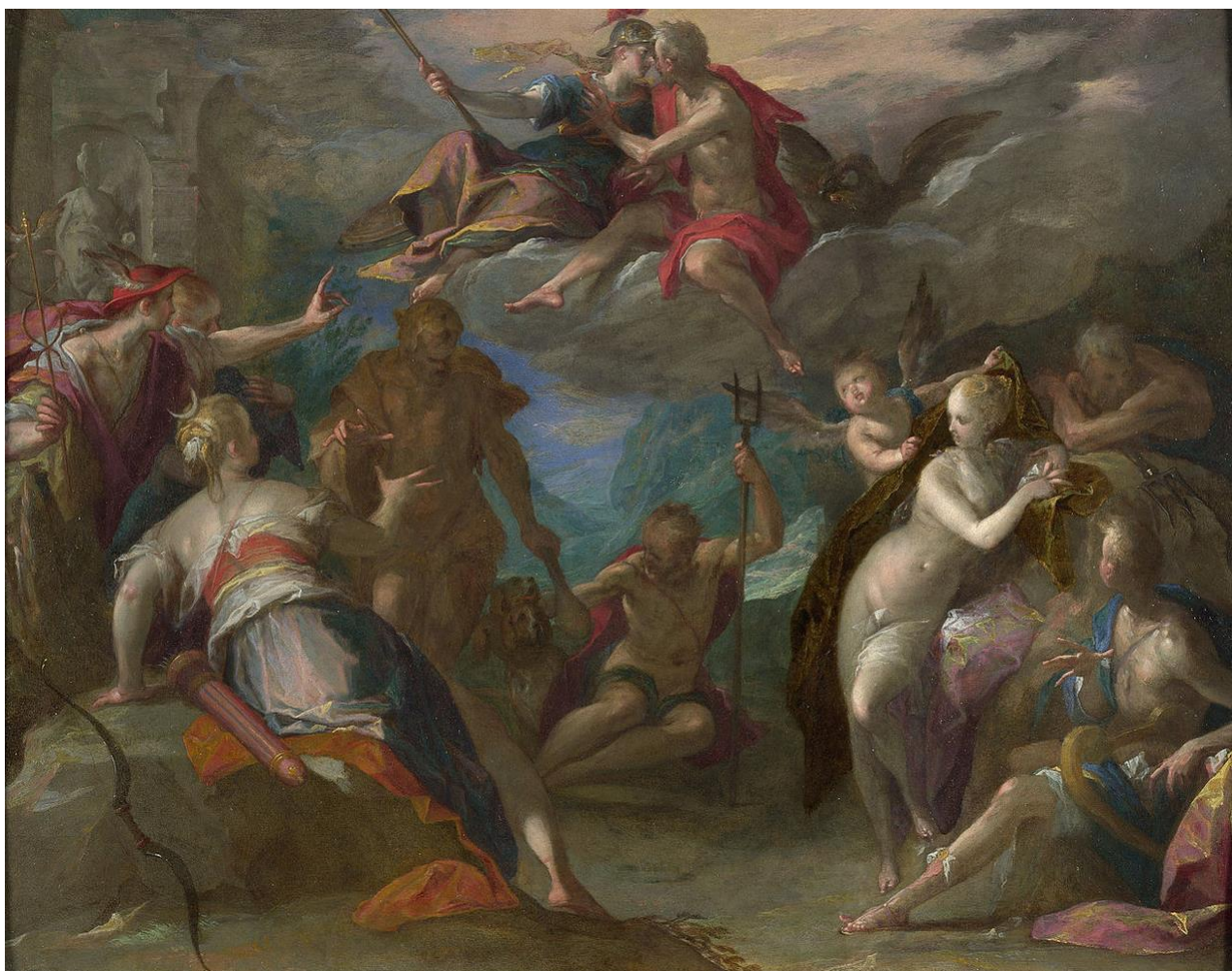
olympskí bohovia - dvanásť bohov *Olympu*; v *gréckej mytológii* družina dvanástich bohov, ktorých počet zachovávala aj *rímska mytológia* (pozri *rímski bohovia*); ich sídlo na hore *Olymp*: *Zeus/Jupiter*, *Héra/Juno*, *Poseidon/Neptún*, *Demeter/Ceres*, *Áres/Mars*, *Afrodite/Venuša*, *Hermes/Merkúr*, *Aténa/Minerva*, *Hefaistos/Vulkán*, *Hestia/Vesta*; pozri *grécka mytológia*; *manna*, *ambrózia*, *apoteóza*

http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Twelve_Olympians

http://translate.google.sk/translate?hl=sk&sl=pl&u=http://sk.wikipedia.org/wiki/Olympsk%C3%25AD_bohovia&prev=/search%3Fq%3Dolympijsk%C3%25AD%2Bbohovia%26hl%3Dsk%26rlz%3D1C1TEUA_enSK466SK466&sa=X&ei=qrcsUZSzKZHE4gSEwICoAw&ved=0CDMQ7gEwAA

http://fr.wikipedia.org/wiki/Divinit%C3%A9s_olympiennes

http://es.wikipedia.org/wiki/Dioses_ol%C3%ADmpicos

H. von Aachen: Prekvapenie bohov (1590)

G. Romano: Olymptí bohovia (trompe l'oeil, freska zo Sály Gigantov, Palazzo del Te, Mantova, 1526-1534)

P. de Witte I: Apoteóza Aenea (1600)

Autor neuvedený: Olympijskí bohovia (koniec 18.st.)